

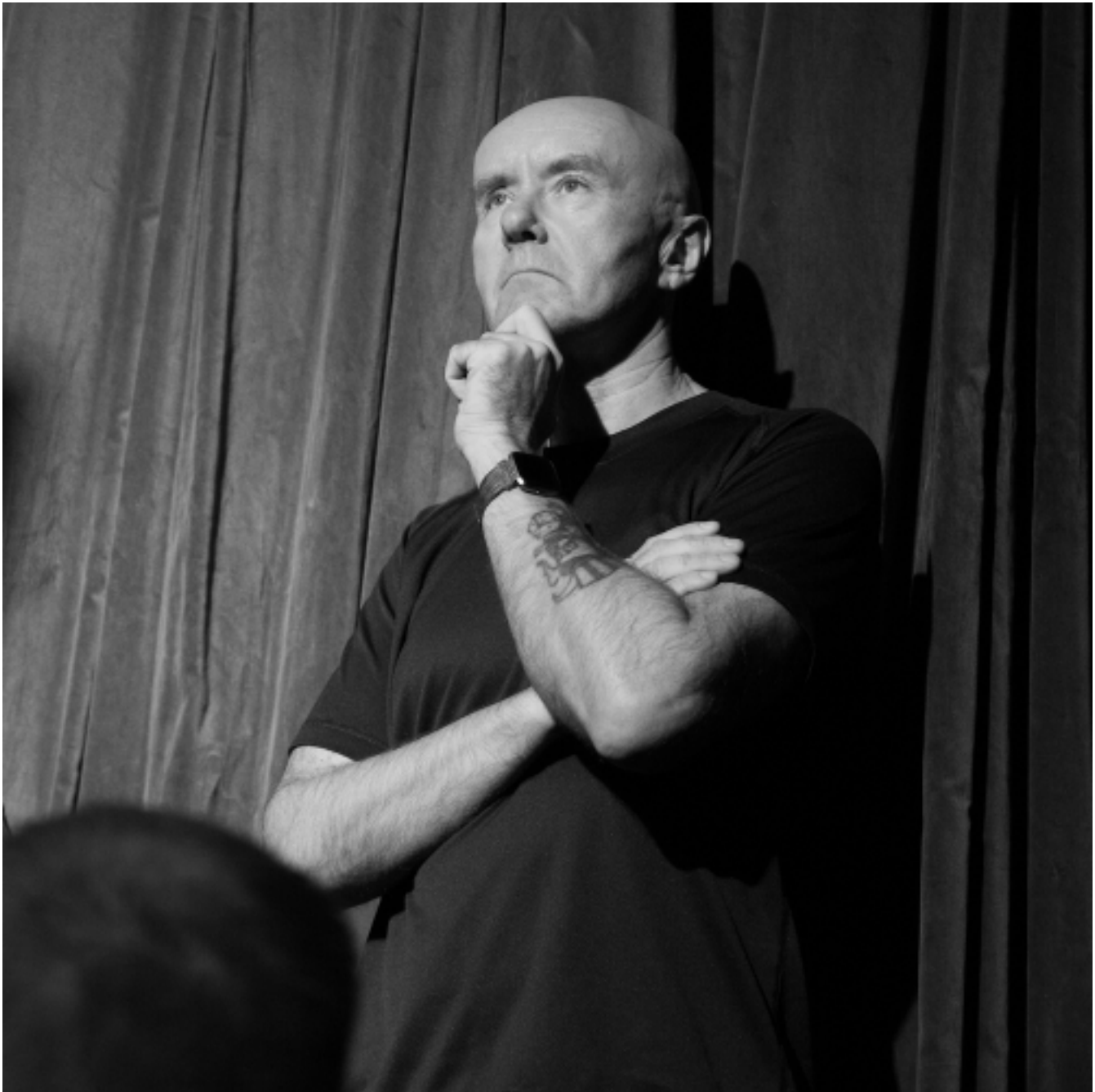
Irvine Welsh v interview: Vyber si život

Tento článek vyšel v časopisu Šifra č. 11/2018. Publikujeme se svolením autora Milana Vidláka. Hlavní hvězdou letošního Festivalu spisovatelů Praha byl autor slavného Trainspottingu Irvine Welsh. Jeho ostrovtip, charisma a svobodomyšlnost příjemně rozčeřila hladinu poklidného českého rybníčku.

Mít možnost vybrat si práci, kariéru, vybrat si rodinu, vybrat si zasraně velkou televizi, vybrat si myčky, auta, přehrávače kompakťů a elektrický votvíráky na konzervy. Vybrat si jídlo bez cholesterolu, vybrat si zdravotní pojištění, pravidelné splátky úroků z hypotéky, vybrat si první dům, vybrat si přátele, vybrat si víkendovej vohoz v barvě kufru, vybrat si sedací soupravu na splátky v síti posranejch prodejen, vybrat si sám sebe a v neděli ráno žasnout, kdo do prdele jseš, vybrat si dřepění na gauči a čumění na oblující soutěže, co ti vygumujou mozek, a na konci toho všeho pěkně zplesnivět, pochcávat se v ubohým domku a bejt jenom na obtíž sobeckejm zmrvenejm spratkům, který jsi zplodil, aby tě nahradili. Vybrat si budoucnost. Vybrat si život. Ale proč bych měl něco takového udělat?“

„První věta je jako první láska. Záleží na ní všechno, co přijde... Celá kniha, celý život,“ věděl slavný kolumbijský romanopisec Gabriel García Márquez. Úplně stejně to musí vnímat i neméně proslulý autor Irvine Welsh, který byl na začátku října hlavní hvězdou Pražského festivalu spisovatelů. Úvodní scéna z knihy Trainspotting, umocněná filmovou adaptací Dannyho Boylea se skvělou hudbou v zádech, patří mezi neoriginálnější popisy konzumního postindustriálního života vůbec.

V roce 1993, kdy se česká společnost teprve nořila do snu o lesklém západním světě, pětatřicetiletý Skot se už probouzel z kocoviny, a to doslova. Jelikož otevřel zásadní téma, s pocity vykořeněných feťáků z předměstí Edinburghu se ztotožňují další a další generace bez ohledu na to, zda utíkají k drogám či něčemu jinému.

Letos dopsal Welsh již páté volné pokračování své nejúspěšnější knihy. V částečně autobiografickém románu si hlavní hrdina nakonec volí život. Z usedlého „normálního“ života má ale autor stejnou hrůzu jako jeho postavy. Jednou dokonce prohlásil, že by raději „prodával svou prdel“ na londýnském nádraží King’s Cross, než aby vedl pochmurný usedlý život „dům-zahrada-děcka“. Sám děti nemá, je mu šedesát a člověk se nemůže zbavit dojmu, že je s hrdiny a soupeřícími z „heroi-nových“ dní v rodném Edinburghu pojí stále jisté pouto. Minimálně ve smyslu nevybrat si to, co je v dnešní společnosti „normální“.

V zatím posledním volném pokračování Trainspottingu pod názvem Kalhoty mrtvých mužů, které vyšlo letos, se hlavní hrdina Trainspottingu Mark Renton, nyní manažer DJů, setkává s komplicem z mládí a násilnickým psychopatem Begbiem a překvapivě si uvědomuje, že mu vlastně závidí. Ono totiž stát se dospělým, neutíkat a vkročit do takzvané slušné společnosti, která řádně pracujícím a poslušným slibuje naplnění a spokojenost, není jenom tak. Zvláště když nic z toho, co slibuje, tato společnost nemyslí vážně.

Zatímco násilník Begbie, nyní úspěšný umělec, hledá inspiraci a sluníčko v Los Angeles, Irvine Welsh žije už rok a půl na Floridě, přímo na nejslavnější pláži Miami Beach, kde píše, pozoruje lidi a sbírá inspiraci pro další psaní. A taky skládá muziku, kterou zároveň u psaní poslouchá. Vrátil se totiž k Djingu. Podoba s postavami knih je očividná, jeho vztah k figurám z Trainspottingu pak pozoruhodně ambivalentní, jako jsou hrdinové sami. Kdysi prohlásil, že když vidí na polici v knihkupectví Trainspotting, má pocit, jako by ho napsal někdo jiný. „To spojení s tématem a postavami bylo silné v době, kdy jsem to psal. Jakmile jsem to dopsal, skončilo to.“ Ptám se ho, proč tedy pokračuje v osudech stejných postav. „Mám prostě nějaké náradí v krabici a to využívám, abych mohl dělat svoji práci.“

Přesto – pokud o něčem píše, aby to bylo dobré, musí to být téma, které člověka nějakým způsobem provází, formuje či fascinuje. Nebo ne? Oddělit tyto dvě roviny je velice těžké, ne-li nemožné. Když se ho spisovatel a novinář Simon Hattenstone v rozhovoru pro britský The Guardian zeptal, jak by popsal Marka Rentona někomu, kdo jej nikdy nepotkal – ani v knize, ani ve filmu –, Irvine Welsh připustil: „Má představy, které jsou výš než jeho společenské postavení, a je poněkud zahleděný sám do sebe. Osciluje mezi snahou být opravdu cool a mít všechno pod kontrolou a svou společenskou neobratností. Což jsem nejspíš já!“ A dodal: „Renton je v určitém ohledu autentičtější já. Když píšu jako on, mám u toho mnohem větší sebevědomí.“

Je to rebel! Barvitě popsal ve stejném rozhovoru Welsh i svůj vztah k ženám. Nejvíce se líbí určitému typu žen, podobnému, jako je on – svérázným, zajímavým a originálním. Naopak ty, co chtěly žít tradiční rodinný život, usadit se, mít děti a na víkendy jezdit k rodičům, ho nechtěly. Nebo možná chtěly, ale ve skrytu duše cítí, že by je mohl svést na scestí. „Byl jsem hrozba potenciální nejužší rodině, vlastně společenskému řádu.“

Vybrat si heroin bylo tehdy na předměstí Edinburghu běžné, a byly to „krušné časy, ale zároveň spousta legrace. Zdá se, že ho tato látka dodnes fascinuje. Co nejvíce? „Ten pocit nepřemožitelnosti. To je na heroinu to nejlepší. To nejhorší na něm je, že si nemáš s ostatními co říct. Samozřejmě je to všechno klam. I když budeš v nějaký posraný díře sedět ve vlastních chcankách, herák ti dá iluzi síly, moci a pohody. A pochopíš, proč to lidi, co cítí, že nic neznamenaj, tak bere. Na konci jsi jenom štvanec; bereš heroin, aby ti nebylo blbě, ne abys měl nějakou euforii,“ řekl v nezvykle otevřeném rozhovoru pro The Guardian.

Možná i proto, že nebyl primárně o drogách, stal se Trainspotting takovým trhákem, kultem a generační výpovědí. Ten pocit, že je něco se světem špatně a snaha vyčlenit se na okraj systému, nežít tak, jak se po nás chce, když to nedává smysl... Pokud by šlo jen o fetování a jeho obhajobu či kritiku (každý to může vidět jinak), nikdy by se nemohl stát jedním z nejúspěšnějších příběhů devadesátých let. Potvrzuje to i Irvine Welsh: „Spousta lidí, co jelo na drogách, si už tehdy kladlo otázky, kterým dnes čelí establishment. Lidé nebrali heroin proto, že jim bylo smutno. Dávali se na heroin, protože nevěděli, co s nimi bude, co na světě zmůžou, jestli budou mít zítra práci nebo kdo si s nimi zase vytře zadek.“ Právě údernost, jasnost a svobodomyslnost je na Welshovi podle mého nejinspirativnější.

Keltské příběhy

Existují lidé, kteří jsou zdvořilí, slušní, vzdělaní i příjemní, ale po chvíli konverzace s nimi začnete nenápadně zívat či po očku sledovat hodinky. Chybí jim něco, čemu se říká charisma; říkám jim uspávací hadů. Osobnostem, které tento dar mají, stačí naopak otevřít ústa a i z banální historky nebo otázky o překladu knihy dokážou vykouzlit úsměv na rtech či vydolovat dobrodružství. Irvine Welsh vládne nejen perem, respektive klávesnicí, ale i svým osobitým humorem a pořádně ostrým jazýčkem. Víc než romanopisec připomíná filmovou hvězdu. Možná se na to dívám špatně, když píšu, že je v civilu Irvine Welsh stejně „akční“ jako v knihách – po setkání s ním v rámci Pražského festivalu spisovatelů si začínám myslet, že je to přesně naopak a že to je právě jeho energie, srozumitelnost a v dobrém slova smyslu lidovost, kterou se mu podařilo přenést na papír. Na co by jiný potřeboval pět let a tisíc stran, shrne on do jedné dlouhé věty. Jak osvěžující...

„Mně jazyky moc nejdou. Celá léta se snažím naučit španělsky. Nedávno jsem se dostal trochu do potíží. Byl jsem v Mexiko City a snažil se tam konverzovat, jenže jsem si neuvědomil, že Mexičani nemají vůbec rádi Kubánce. Mají za to, že Kubánci jsou strašně arogantní. Takže jsem si tam něco povídal, spokojený, že mi to docela jde, a teď se na mě týpek divně dívá a říká: Vypadáš jako hajzl a zniš jako zrasanej Kubánc. Španělsky jsem se učil v Miami, takže jsem tam pochytil kubánský dialekt,“ vyprávěl na brunchi v pražské art& event galerii Černá labuť, jejíž majitelka, dobrá duše Danuše Siering, pořádá a podporuje stále více zajímavých a přínosných akcí, nebo umožňuje jejich konání. Ocenila to i v úvodním prosluvu spisovatelka a viceprezidentka Pražského festivalu spisovatelů Vlasta Brtníková March.

V jedinečném prostředí v osmém patře moderního domu v ulici Na Poříčí s impozantním výhledem na Prahu, kde se propojují umění, společenské události a gurmánské zážitky (vaří tu z prvotřídních surovin výborní kuchaři), se líbí i Irvinu Welshovi.

Co se týče překladů jeho děl, tím nejlepším a nejoblíbenějším cizojazyčným vydáním jeho slavné knihy, a to i z hlediska celosvětových tržeb, bylo italské – v italštině zní jadrný Welshův jazyk ještě lépe než v originále, navíc překladatel Massimo je sám básník a nechybí mu cit. „Já pocházím ze Skotska, kde je

hodně důležitá ústní tradice. Keltové vždycky vyprávěli příběhy, a to velice barvitě. V hospodě si chlap klidně vyleze na stůl a vykládá. V Miami je to něco úplně jiného. Záleží tam mnohem víc na tom, jak lidé vypadají, pěstují svoje těla, fotí se tam modelky... Mám pocit, že ještě než vylezu z letadla a opustím letiště, IQ mi poklesne tak o 10 procent. Na druhou stranu je to ale docela uspokojivé, člověku se vůbec do ničeho nechce,“ srovnává své nové působiště s rodnou zemí a obecně Evropou.

I když se to nabízí, k lenivému rentiérovi má Irvine Welsh (60) daleko. A zatímco jeho generační souputníci, edinburská generace Trainspottingu, umírá na podlomené zdraví, jak informovala loni britská média, a Skoti v této statistice dokonce vévodí EU, on poctivě píše, skládá muziku, běhá (ještě před deseti lety maraton) a sleduje lidi, aby měl o čem psát.

O Miami napsal dvě knihy - Zločin a Sexuální život siamských dvojčat. Ač obvykle nic moc ve svých knihách nepopisuje, neboť na to není ve změti dialogů ani čas, miamské příběhy se tak trochu vymykají. Je to prý kvůli tomu, že se na toto město dívá jako outsider a sám se jej snaží poznat. Po dlouhé přestávce se také vrátil k Djování. „Většina DJů v Miami je latinskoamerického původu. Čekal bych, že takoví lidé budou mít rádi funk, salsu, latinskoamerické rytmy. Ne. Oni všichni milují německé techno. No a já si tam hraju svoje latinskoamerické písničky, a jakmile začnu, parket se vyprázdní a všichni čekají na německé techno. Jako DJ jsem tak musel trochu upravit svůj styl.“

Ne jen výsledek, originální je i způsob tvorby - psaní a skládání totiž míchá dohromady. „Stůl, na kterém píšu, má stejnou výšku jako všechno moje hudební vybavení. Takže se může stát, že mě napadne nějaké téma a ta hudba mi pomáhá dostat se do nálady. Když mě napadne nějaká postava, pracuji na ní; pro jednotlivé postavy si sestavuji playlist. Pak si hraji na klávesnici, mám k tomu nějaký software, a když něco napíšu, pomáhá mi v tom hudba. Mám nějakou hromádku muziky, většinou je to naprosto nepoužitelné, ale umožňuje mi to pustit se do toho psaní a něco vytvořit. Pak mám hromadu toho, co napíšu, a když mám třeba 20 000 slov, tak si to vytisknu, seberu z psacího stolu, sednu si někam do kavárny a zkouším se zamyslet nad tím, jestli se s tím dá něco udělat.“ Jeho psaní prý vychází z podvědomí; i když si myslí, že má psaní pod kontrolou, je to spíš obráceně. „Podstata totiž vychází odněkud odjinud,“ říká spisovatel. „Vychází z mých vlastních zkušeností, z dětství, z mládí, protože to je období, které nás všechny formuje. Píšu o místě, kde jsem vyrostl a které mě utvářelo. Teď například píšu knížku, která se odehrává v Las Vegas. Postavy jsou z Las Vegas, ale je v nich hodně toho, co formovalo mě.“ Stejně ale píše hlavně pro sebe, a na tom se prý nikdy nic nezmění.

Stejně trefně jako popisuje svět svých hrdinů, výstižně dokáže shrnout i společenskou situaci. Jakmile se ho zeptám na Brexit, rozesměje se na celé kolo. Nikoli však radostně. Za moment zvažní: „Brexit je špatně pro všechny - pro Brity, Evropu i zbytek světa. Ale Evropská unie, tak jak vypadá dnes, je taky špatně. Je založena jen na boji mezi globalismem a nacionalismem. A naše premiérka Theresa Mayová? Ta je podle mě podobně jako Margaret Thatcherová další figurka nastrčená proto, aby sloužila zájmům elit.“

Spisovatel nevěří už ani v demokracii, která je podle jeho názoru ztracená. A protože mají lidi strach z budoucnosti a chtějí aspoň něčemu věřit, volí silné vůdce, kteří jim nabízejí návrat ztracených jistot, což skýtá zase jiná rizika. „Chtěli bychom mít ze světa zase místo, které je bezpečné a nabízí šance na příjemný život. To je ale pouhý přelud.“

